

NOVUM

Nieuwe columnist: Andreas Kinneging

Zaak v/d Maand

“De AIVD gaat, net als de NSA, haar gang”

Boekrecensie

“De morele politicus zal uit moeten gaan van de zuivere praktische rede”

Analyse

“De geaardheid van een individu is een ‘fundamenteel kenmerk”

Column

“De verhouding tussen ratio en emotie zal uit balans raken”

Juridisch Facultair Maandblad

NOVUM

ZOEKT

NIEUWE
REDACTIELEDEN

Het facultair maandblad NOVUM is bezig met een uitbreiding van haar redactie. Wij zijn op zoek naar redactieleden met een brede interesse, een vlotte pen en inspiratie. Ervaring is geen vereiste. Enthousiasme en inzet wel, evenals het zijn van tweedejaarsstudent op deze faculteit. Nieuwe ideeën aangaande de NOVUM zijn bij ons van harte welkom. Daarnaast zien wij als redactie het belang in van een ontspannen sfeer om de creatieve geest te inspireren, wat inhoudt dat we graag vergaderen onder het genot van een drankje, en een etentje samen nooit een straf vinden.

Vragen of direct solliciteren?

**Mail dan naar novum@law.leidenuniv.nl,
onder vermelding van sollicitatie redactielid.**

Waarde lezer,

Voor u ligt het december nummer en dat betekent dat het alweer de laatste NOVUM van dit kalenderjaar is. Gelukkig betekent dit ook dat de feestdagen eraan zitten te komen met daarbij ongetwijfeld vele mooi momenten en ontspanning. Helaas zullen er traditiegetrouw enkele belangrijke tentamens rond nieuwjaar plaatsvinden. Een geheel zorgeloze kerstvakantie zit er voor velen van ons dus helaas niet in. Wees echter niet bang. Dat is het advies van Jeroen Hoekstra, advocaat bij Baker & McKenzie. U kunt van alles van deze man vinden, behalve dat hij een doorsnee figuur is.

Ook de visie van Andreas Kinninging, onze nieuwe columnist, is beslist niet doorsnee. Hij zal zijn ongezouten mening maandelijks in dit blad aan u bekendmaken, te beginnen met deze maand. De studenten die reeds het vak 'rechtsfilosofie' van deze professor hebben gevolgd zullen daarnaast wellicht affiniteit hebben met het stuk van Tjalling Reijnders. Hij schrijft een column, waarin hij nieuwe wetgeving over de rol van het slachtoffer toetst aan de filosofie van Plato.

Waar u als jong mens en ongetwijfeld fervent internetgebruiker zeker kennis van moet hebben is het recht van privacybescherming. Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens deed vorig jaar rond deze tijd een belangrijke uitspraak op dit gebied. Leest u de analyse van Anna Tsheichvili in de 'Zaak van de Maand'.

Bij NOVUM bespreken we graag tijdloze werken en personen. Emmanuel Kant behoort zeker tot die laatste categorie. Onze redacteur Niels Neve gaat uitgebreid in op de visie van Kant over de 'eeuwige vrede'. Zijn bevindingen vindt u in 'de boekrecensie'.

Er is de laatste tijd veel te doen over de kwaliteit van het universitair onderwijs. Zo zouden studenten te weinig aandacht en energie in hun studie steken en zouden universiteiten op hun beurt studenten daartoe onvoldoende stimuleren. Zouden studenten naast een tentamencijfer misschien ook een cijfer moeten krijgen voor hun participatie tijdens colleges en werkgroepen? We vroegen het een aantal Leidse rechtenstudenten. De antwoorden leest u in 'De Stelling'.

In dit blad is in het verleden veel geschreven over de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie Fred Teeven. Ditmaal komt hij zelf eens aan het woord. Onlangs werd namelijk de Jan van Dijk Victimology and Victims' Rights Award gelanceerd. Deze prijs is een initiatief van het ministerie met als doel meer bewustzijn te creëren onder studenten voor de rol van het slachtoffer in het strafproces. NOVUM doet verslag van de bekendmaking.

U ziet, ook dit nummer biedt weer genoeg afleiding voor tijdens die niet geheel zorgeloze kerstvakantie. Namens onze redactie wens ik u veel leesplezier, fijne feestdagen en een gelukkig nieuwjaar!

Maurice Jeurissen
Hoofdredacteur NOVUM

Volg ons op

NOVUM

@NOVUM_

De wet van Van Doorne:
**Meelopen is geen
goede stage**

Bij Van Doorne werken gedreven en geslepen geesten. Advocaten, notarissen en fiscalisten die hun vak verstaan. Kom je bij ons stage lopen, dan leren we je dat vak graag. Maar weet wel waar je aan begint. Aan meelopers hebben we hier geen behoefte, aan mensen die voorlopen en vooruitdenken des te meer. Onze praktijk leert dat talent pas komt bovendrijven wanneer het zich mag bewijzen.

Kijk op www.werkenbijvandoorne.nl hoe je je talent op scherp kunt zetten. Maak kennis met je nieuwe collega's, neem een kijkje op je nieuwe werkplek en kies de toekomst die je wilt.

Heb je vragen of wil je solliciteren, neem dan contact op met onze recruiter, telefoon 020 6789 338, recruitment@vandoorne.com

Van Doorne houdt je scherp

VanDoorne

Advocaten • Notarissen • Fiscalisten

Inhoudsopgave

1	Voorwoord	
3	Inhoudsopgave	
4	Zaak v/d Maand	Bronbescherming van journalisten
6	In Gesprek met	Jeroen Hoekstra
8	Verdieping	Aansprakelijkheid van De Nederlandsche Bank
11	Ter leering ende Vermaeck	
12	Boekrecensie	Naar de eeuwige vrede
14	De Stelling	Een actieve participatie bij werkgroepen moet invloed hebben op de hoogte van het tentamencijfer
16	Het Verslag	Lancering Jan van Dijk Award
18	Column	Plato's rechtvaardigheid en Teevens wetsvoorstel
20	Verenigingen	
22	Analyse	Homoseksualiteit als grond voor asielaanvraag
23	In Memoriam	Rechtsantropoloog Franz von Benda-Beckmann
24	Faculteitszaken	
25	Prof. Kinninging	Recht en oordeelsvermogen

4

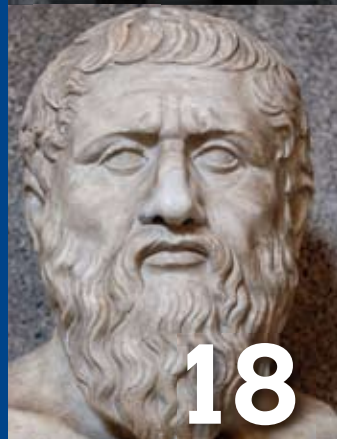
6

11

16

18

20

NOVUM is het maandblad van de Juridische Faculteitsvereniging Grotius te Leiden. NOVUM is ontstaan uit een fusie tussen het faculteitsblad Trias (1968) en het blad Request (1999) dat werd uitgegeven door het rechtenmentoraat Appèl.

NOVUM is aangesloten bij de Stichting Landelijk Overleg Juridische Faculteitsbladen (LOJF).

Oplage: 1.250 exemplaren
Ontwerp: Sharon Wijnhoud
Druk: JP Offset
ISSN-nummer: 1567-7931

U kunt NOVUM vinden bij de ingang van de faculteit, het juridisch café, het restaurant en bij C131. De redactie behoudt zich het recht voor ingeleverde stukken niet te plaatsen of te wijzigen. De inhoud van de artikelen vertegenwoordigt niet noodzakelijkerwijs de mening van de redactie.

© Niets uit deze uitgave mag op welke wijze dan ook worden gereproduceerd zonder voorafgaande toestemming van de redactie.

Redactie

Hoofdredacteur
Maurice Jeurissen (06 34 34 38 39)
novum@law.leidenuniv.nl

Eindredacteur
Maurits Helmich (06 34 45 30 57)
novum@law.leidenuniv.nl

Redacteurs
- Tjalling Reijnders
Tjalling.reijnders@gmail.com
- Raphaël Donkersloot
raphaeldonkersloot@hotmail.com
- Thomas Weber
Thomas_91_91@hotmail.com
- Mireille Bosman
mireillebosman@hotmail.com

- Anna Tsheichvili
Anna_tsheichvili@hotmail.com
- Petra Chao
patrachao@gmail.com
- Rogier van Geel
rogier_van_geel@hotmail.com
- Niels Neve
nielsneve@live.nl

Adviesraad
- Prof. Dr. A.O. Lubbers
- Mw. Drs. A.F.M. van der Helm
- Mw. Mr. C. de Kruif
- Mr. G.K. Schoep
- Céril van Leeuwen, Assessor Fdr
- Koen Hamelink, praeses JfV Grotius

Contact
novum@law.leidenuniv.nl

Zaak v/d maand

Bronbescherming van journalisten in het geding¹

Privacybescherming, een belangrijke en actuele kwestie. Nu is de hele wereld de afgelopen maanden meerdere malen gechoqueerd geraakt door de acties die werden gepleegd door de NSA. Maatschappelijke discussies aangaande verscheidene af luisterpraktijken bij verschillende regeringsleiders waren aan de orde van de dag. In de VS vinden deze immers plaats zonder voorafgaande goedkeuring door een onafhankelijke rechter. De NSA-kwestie is ook interessant wanneer we kijken naar bronbescherming van journalisten. Immers, wie weet hoeveel geheime bronnen in de VS zijn onthuld? Helaas is in ons kikkerlandje de situatie niet veel beter. Er is geen wettelijke regeling die onze opsporingsdiensten dwingt toestemming te vragen aan de rechter alvorens journalistiek materiaal in beslag te nemen. De AIVD gaat bijvoorbeeld, net als de NSA, haar gang zonder onafhankelijke rechterlijke toetsing vooraf. De Nederlandse regering heeft hierom dan ook gedurende de afgelopen jaren meerdere malen een flinke tik op de vingers gekregen van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens. Een van deze zaken wordt hieronder behandeld, dit betreft een zaak omtrent een aantal journalisten van de Telegraaf die werden afgeluisterd door de AIVD en zelfs werden gegijzeld om bepaalde informatie die betrekking had op de identificering van hun bronnen te verkrijgen.

Feiten van het geval

De Telegraaf publiceerde in januari 2006 artikelen over onderzoek gedaan door de AIVD, waarin werd gesuggereerd dat het dagblad zeer geheime documenten onder zich had die de kop op hadden gestoken in het criminele circuit van Amsterdam. Deze artikelen waren geschreven door twee journalisten, De Haas en Mos. Na het zien van de publicaties had de politie aan De Telegraaf het bevel gegeven om de besproken documenten over te dragen. Als reactie op dit bevel diende De Telegraaf een klagschrift in bij de Rechtbank Den Haag en beriep de krant zich hierbij op het journalistiek verschoningsrecht. De Rechtbank had dit beklag, ingesteld door De Telegraaf, echter op 31 maart 2006 ongegrond verklaard. De Telegraaf liet het hier niet bij en stelde cassatie in tegen deze beschikking. Ook de Hoge Raad verwierp daarentegen op 25 maart 2008 de cassatie.

De Telegraaf

Civiele procedure tegen de Staat

Naast de eerdergenoemde procedure hadden De Telegraaf en de betreffende journalisten, De Haas en Mos, een civielrechtelijke procedure gestart tegen de Staat der Nederlanden. De eisers, in dit geval De Telegraaf en de journalisten, stelden namelijk dat de betreffende journalisten waren afgeluisterd en geobserveerd

“De AIVD gaat, net als de NSA, haar gang zonder onafhankelijke rechterlijke toetsing vooraf”

vanaf het moment dat de spraakmakende eerdergenoemde artikelen in het dagblad waren gepubliceerd. Deze observaties en af luisteringen werden vermoedelijk verricht door de AIVD, aldus de eisers. Dezelfde eisers stelden dan ook dat het aftappen en observeren onrechtmatig was, gezien deze maatregelen zich zouden richten op de bronnen van de journalisten en er aldus rechten werden aangetast. De gedaagde, de Staat in casu, weigerde echter te bevestigen of te ontkennen of er sprake was van deze bijzondere opsporingsbevoegdheden. De Hoge Raad heeft bij cassatie het beroep van de eisers in deze zaak ook verworpen, op 11 juli 2008.

Gijzeling

In de tussentijd hebben de journalisten De Haas en Mos in november 2006 moeten verschijnen voor de rechter-commissaris van de Rechtbank Den Haag om als getuigen te worden verhoord in het strafproces aangaande de lekken van de eerdergenoemde informatie van de AIVD. Er waren namelijk drie personen die werden verdacht schuldig te zijn aan deze lekken. De journalisten weigerden echter de informatie vrij te geven die zou kunnen leiden tot de identificatie van de persoon van wie zij de geheime AIVD documenten hadden ontvangen. De rechter-commissaris besloot de

journalisten te gijzelen op grond van het niet-naleven van zijn bevel. Drie dagen later werden zij echter weer vrijgelaten; de rechtbank achtte het belang van journalistieke bronbescherming toch hoog en erkende dit dan ook. Verder oordeelde de rechtbank ook dat er geen sprake was van een kwestie van staatsveiligheid, gezien de betreffende documenten buiten de AIVD bekend waren in de media. Op 29 september 2006 hebben de journalisten een klacht ingediend bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, aangaande de eerdere bijzondere opsporingsbevoegdheden, die volgens hen door de Staat waren uitgevoerd om informatie te winnen over de bovenstaande zaak, en aangaande het bevel dat aan hen was gegeven om de betreffende documenten af te geven tijdens hun gijzeling bij de rechter-commissaris.

Oordeel van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens deed uitspraak in onderhevige zaak en lette hierbij op twee punten. Allereerst oordeelde het Hof over de vraag of de bijzondere opsporingsbevoegdheden die al dan niet door de Staat werden uitgevoerd, gerechtvaardigd konden worden. Daarnaast oordeelde het Hof eveneens over de vraag of het bevel dat aan de journalisten was gegeven om de documenten af te geven eveneens gerechtvaardigd kon worden. Om antwoord te geven op deze vragen, toetste het Hof deze aan zowel art. 8 EVRM als aan art. 10 EVRM. Op 22 november 2012 deed het Hof uitspraak in deze zaak.

Oordeel aangaande de bijzondere opsporingsbevoegdheden

De journalisten werden afgeluisterd om hun bronnen achterhaald te krijgen. Het Hof besloot hierom de onderzoeken of de status van journalist bijzondere waarborgen vereist om effectieve bescherming van hun bronnen te verzekeren. Het Hof oordeelde dat er in casu sprake was van een gebied waarin gemakkelijk misbruik kan worden gemaakt van bevoegdheden, hetgeen zeer schadelijke consequenties kan hebben voor de democratische samenleving. In dit soort gevallen zou de taak van toezicht moeten worden toegekend aan een rechter of een andere adequate onafhankelijke autoriteit, de *supervisory control* moet in dat geval in dergelijk handen liggen. In het onderhavige geval was er sprake van gebruik van bijzondere opsporingsbevoegdheden zonder voorafgaande toetsing door een onafhankelijke autoriteit. Hierbij oordeelde het Hof dan ook dat toetsing achteraf niet de vertrouwelijkheid van journalistieke bronnen kon herstellen. Er was

“De taak van toezicht zou moeten worden toegekend aan een rechter of een andere adequate onafhankelijke autoriteit”

hierom sprake van een schending van zowel art. 8 EVRM als van art. 10 EVRM.

Oordeel aangaande het bevel om relevante documenten af te geven

De journalisten werd bevolen hun bronnen vrij te geven die betrekking hadden op de identificering van de personen die schuldig waren aan het veroorzaken van relevante lekken bij de AIVD. In een democratische samenleving is het belang van journalistieke bronbescherming voor de persvrijheid zeer groot. Het bevel om een bron te onthullen, en hierbij dus deze bronbescherming te ondermijnen, heeft aldus een negatief effect op deze vrijheid. Dit bevel is volgens het Hof dan ook niet in overeenstemming met art. 10 EVRM, tenzij dit wordt gerechtvaardigd door een zwaarwegende eis in het publieke belang. Het Hof oordeelde dat de noodzaak om de AIVD agent(en), die de documenten aan de journalisten had(den) gegeven, te identificeren het bevel om de (originele) documenten over te dragen niet rechtvaardigde. Het Hof overwoog in dit kader dat deze persoon eenvoudigweg kon worden gevonden door het bestuderen van de inhoud van de documenten en het identificeren van de beampten die toegang hadden tot die documenten. Ook overwoog het Hof, hoewel het accepteerde dat het legitiem was om te checken of alle meegenomen documenten waren onttrokken aan circulatie, dit niet voldoende grond was om het onthullen van de journalistieke bron van eisers te rechtvaardigen. Op deze gronden heeft het Hof geconcludeerd dat de Nederlandse regering geen ‘relevante en voldoende’ redenen heeft gegeven voor het bevel om de documenten over te dragen en hierbij aldus de bron te onthullen. Er was aldus sprake van een schending van artikel 10 EVRM. **N**

¹ Europees Hof voor de Rechten van de Mens 22 november 2012 Application no. 39315/06

² Artikel 8 - Recht op eerbiediging van privéleven, familie- en gezinsleven

1. Een ieder heeft recht op respect voor zijn privéleven, zijn familie- en gezinsleven, zijn woning en zijn correspondentie.
2. Geen inmenging van enig openbaar gezag is toegestaan in de uitoefening van dit recht, dan voor zover bij de wet is voorzien en in een democratische samenleving noodzakelijk is in het belang van de nationale veiligheid, de openbare veiligheid of het economisch welzijn van het land, het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.

³ Artikel 10 – Vrijheid van meningsuiting

1. Een ieder heeft recht op vrijheid van meningsuiting. Dit recht omvat de vrij-

heid een mening te koesteren en de vrijheid om inlichtingen of denkbeelden te ontvangen of te verstrekken, zonder inmenging van enig openbaar gezag en ongeacht grenzen. Dit artikel belet Staten niet radio-omroep-, en bioscoop- of televisieondernemingen te onderwerpen aan een systeem van vergunningen.

2. Daar de uitoefening van deze vrijheden plichten en verantwoordelijkheden met zich brengt, kan zij worden onderworpen aan bepaalde formaliteiten, voorwaarden, beperkingen of sancties, die bij de wet zijn voorzien en die in een democratische samenleving noodzakelijk zijn in het belang van de nationale veiligheid, territoriale integriteit of openbare veiligheid, het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden, de bescherming van de goede naam of de rechten van anderen, om de verspreiding van vertrouwelijke mededelingen te voorkomen of om het gezag en de onpartijdigheid van de rechterlijke macht te waarborgen.

In gesprek met

Jeroen Hoekstra

Zo nu en dan interviewt NOVUM een alumnus van deze faculteit om te bezien wat men allemaal kan doen na een voltooide rechtenstudie en om te horen wat er zoal is veranderd in de loop der jaren. Deze maand gingen we langs bij Jeroen Hoekstra, advocaat bij de Amsterdamse vestiging van het internationale advocatenkantoor Baker & McKenzie. Hij kwam in 1991 binnen bij dit kantoor en was van 1997 tot 1999 werkzaam in Singapore. Sinds 2000 maakt hij deel uit van de maatschap. We spraken hem over M&A, Minerva, China en angst.

Kunt u kort vertellen hoe u op uw huidige plek terecht bent gekomen?

Mijn vader werkte in de jaren zeventig voor Shell. De lagere school doorliep ik in Brunei (Borneo) waarna ik vervolgens in Den Haag de middelbare school heb doorlopen. De keuze om rechten te gaan studeren was een logische en vanuit thuis min of meer verwacht. De generaties voor mij hebben ook rechten gestudeerd in Leiden. Allen waren lid van Minerva. Toen ik in de jaren tachtig aankwam in Leiden waren studenten, althans degenen in mijn omgeving, helemaal niet zo bezig met carrière of met

het opbouwen van een aantrekkelijk cv. De gedachte was dat je als afgestudeerd jurist vrij eenvoudig een baan kon vinden. Je had toen wel al het congres 'Jurist & Werk' maar daar ben ik nooit heen geweest. Zelfs in het laatste jaar van mijn studie hield ik me niet erg bezig met wat ik daarna wilde doen. Ik ging ervan uit dat ik net als mijn vader bij Shell of een ander groot bedrijf aan de slag zou gaan. Mijn vrouw, die ook rechten studeerde en lid was

“Heel belangrijk is dat je van te voren je eigen grens te bepaalt, je walk-away point.”

van Minerva, raadde mij aan om stage te gaan lopen in de advocatuur. Ze kende iemand bij Baker & McKenzie (destijds Caron & Stevens) die voor mij een introductie kon regelen. Daar had ik in eerste instantie helemaal geen oren naar. Desondanks ben ik toen toch maar op gesprek gegaan. Mij werd een studenten stage van zes weken aangeboden. Aan het eind werd mij verteld dat ze nog nooit een student-stagiair hadden gezien met zoveel bravoure die 'het allemaal wel even regelde'. Toen ik bijvoorbeeld de voorzichtige opdracht kreeg om een memorandum te schrijven voor een cliënt heb ik deze maar gewoon opgebeld en de zaak opgelost. Ik wist niet dat dat niet de bedoeling was en kreeg een behoorlijke uitbrander. Kennelijk zagen ze wel potentie in me. Niet veel later kreeg ik een contract als advocaat-stagiair aangeboden. Ik werkte voor Gijsbert Loos, een partner waarmee het heel erg goed klikte en die mij veel vrijheid gaf. Hij is reeds lang met pensioen maar nog steeds een inspiratiebron. Mede door zijn steun heb ik een paar jaar bij ons kantoor in Singapore gewerkt. Naast de juiste skillset moet je in je carrière dus ook gewoon veel geluk hebben, de juiste mensen tegenkomen.

Binnen welke praktijkgroep bent u actief wat houdt dit werk in?

Mijn praktijk draait om fusies en overnames. Mijn eerste zaak op dit gebied was de overname van een bekend 'huis van plezier' te Amsterdam. Inmiddels werk ik vooral met grote beursgenoteerde ondernemingen, de Fortune 500 (de 500 grootste ondernemingen ter wereld red.). Eerst doen we dan een due diligence

onderzoek waarbij we kijken hoe een onderneming juridisch in elkaar steekt en vervolgens stellen we de contracten op. Daarna begint het leuke onderdeel, het onderhandelen. Meestal is de advocaat van de wederpartij ook een bekende van me. We zitten hier op de Zuidas met vijftien grote kantoren heel dicht bij elkaar, je komt veel dezelfde mensen tegen. Vaak treden de internationale kantoren, zoals Baker & McKenzie, op voor de buitenlandse investeerder en de puur Nederlandse kantoren voor de Nederlandse verkoper. Verder is er denk ik weinig verschil in cultuur en werkwijze tussen de Zuidas kantoren.

Op welke kwaliteiten komt het aan tijdens het onderhandelingsproces bij fusies en overnames?

Heel belangrijk is dat je van te voren je eigen grens te bepaalt, je walk-away point. Veel mensen laten zich tijdens de onderhandelingen verleiden om steeds verder op te schuiven. Ikzelf probeer dat niet te doen, zowel in zakelijk opzicht als in mijn privéleven. Wanneer iemand meer van mij vraagt dat hetgeen ik voor mezelf bepaald heb dat ik er voor over heb, loop ik weg. Dat verbaast sommigen. Ook in zijn algemeenheid moet je altijd je grenzen bewaken. Ik heb bijvoorbeeld wel eens na afronding van een zaak tegen een grote cliënt gezegd dat ik nooit meer met hen wilde samenwerken omdat de wijze waarop dit bedrijf met mensen omging mij te veel tegen de borst stuitte. Dat was overigens wel een uitzondering.

U werkte zoals gezegd een tijd in Singapore en nu bent u ook actief in de 'China practice' van Baker & McKenzie. U heeft dus veel praktijkervaring met Aziatische bedrijven. Moet de Nederlandse rechtspraktijk zich meer gaan toespitsen op Azië, en dan met name China?

Wanneer je kijkt naar het aantal grote Chinese investeringen in Nederland in de afgelopen tien jaar dan valt op dat dat aantal relatief beperkt is. Er zijn in die periode niet meer dan twintig behoorlijke transacties gedaan door Chinese ondernemingen. In China bestaat echter een enorme behoefte om een grotere afzetmarkt te creëren voor de eigen producten maar tegelijkertijd ook om te investeren in technologie die noodzakelijk is om de eigen afzetmarkt te vergroten. Daarom verwacht ik ook dat het aantal overnames door Chinese bedrijven zal toenemen. Ik merk ook

---

“Ik vind het jammer dat tegenwoordig veelal de angst regeert.”

---

dat deze bedrijven steeds meer kennis op dit gebied vergaren en daardoor minder aarzelen om te investeren in buitenlandse bedrijven. Baker & McKenzie heeft al geruime tijd drie grote kantoren in China. Dus wat dat betreft zijn wij in ieder geval goed voorbereid op de toekomst.

Hoe zag uw studententijd eruit?

Ik ben direct lid geworden van Minerva en mijn eerste jaar stond dus vooral in het teken van feesten, partijen en bier drinken.

Maar ik ben wel een serieus figuur dus ik heb mijn tijd nooit echt verkwanseld. Ik stond elke dag redelijk vroeg op om vervolgens een paar uur te studeren in de UB. Dan had ik het gevoel dat ik wat had gedaan waardoor ik de rest van de dag andere dingen kon doen. Aan die discipline heb ik altijd veel gehad. Als advo-

---

“De speakers van mijn auto ontploffen regelmatig.”

---

caat, en zeker als partner, worden er heel veel dingen van je verwacht. Je moet mensen opleiden, een team aan het werk houden, cliënten binnenkrijgen, je opleidingspunten behalen etc. Zonder een gedisciplineerde en systematische werkwijze lukt dat niet. Zoals ik al zei hielden we ons verder niet echt bezig met ‘later’. Ik kreeg studiefinanciering, een shell-beurs en geld van mijn vader. Geldzorgen heb ik dus eigenlijk nooit gehad. Ik heb wel een bijbaantje gehad waarbij ik dure auto's van een vrachtschip reed, maar dat deed ik voor de lol en niet voor het geld. Eigenlijk was ik dus vrij verwend. Ik ging er ook vanuit dat ik die baan toch wel zou krijgen. Nu is de houding van de meeste studenten natuurlijk heel anders. Ze doen van alles om zich op een positieve manier te onderscheiden. Toch denk ik dat het uiteindelijk vooral aankomt op het gesprek zelf. Uiteraard moet een cv er gedegen uitzien maar waar ik vooral naar kijk bij sollicitaties is de manier waarop iemand zich in een gesprek presenteert. Stelt hij intelligente vragen, is iemand authentiek, spreidt hij een bepaalde durf en drive ten toon?

Wat wilt u studenten in zijn algemeenheid meegeven?

Wees niet bang om jezelf te zijn. Je anders voor doen dan je bent houd je niet lang vol. Geloof in jezelf. Als je niet in jezelf gelooft, gelooft niemand anders in je. Probeer daarin niet te arrogant te zijn maar ook niet te bescheiden.

Ik vind het jammer dat tegenwoordig veelal de angst regeert. Mensen zijn bang om fouten te maken, bang om verantwoordelijkheid te nemen en bang om iets verkeerd te zeggen. Dat komt omdat de consequenties direct volgen. Er bestaat een bepaalde afrekencultuur. De media vergroten dat nog eens. Dan heb ik het ook over alledaagse dingen zoals humor. Toen ik begon als advocaat maakten we grappen en grollen die nu als hoogst ongepast zouden worden aangemerkt. Mijn Amerikaanse collega's durven bijvoorbeeld niet eens meer tegen een vrouwelijke collega te zeggen dat ze er goed uitziet. Ze lopen dan meteen het risico een *sexual harassment complaint* aan de broek te krijgen. Ik vind dat we daar allemaal wat meer ontspannen in moeten zijn, we zijn tenslotte allemaal mensen. Ik leer mijn kinderen niet bang te zijn en hun eigen weg te bewandelen, ook als anderen de wenkbrauwen fronsen. Zelf ben ik een groot fan van rapmuziek. De speakers van mijn auto ontploffen regelmatig. Ik zou graag eens weekje Curtis Jackson III, beter bekend als *50 Cent*, zijn. Recent nog stond ik vooraan bij een concert van *Snoop Dogg*. Zoiets verwachten mensen niet van mij. Dat vind ik mooi. **N**

Verdieping

Aansprakelijkheid van De Nederlandsche Bank anno 2013

Op 19 oktober 2009 werd de Dirk Scheringa Bank (DSB) door de rechtbank failliet verklaard. Vier jaar na dato zijn de curatoren van de bank tot de conclusie gekomen dat De Nederlandsche Bank als prudentiële toezichthouder tekort is geschoten. Recentere ontwikkelingen op het gebied van toezichthouderaansprakelijkheid kennen geen terugwerkende kracht en zullen daarom de rechtsgrond van de gezamenlijke curatoren niet kunnen aantasten. In hoeverre is het echter gerechtvaardigd om schade te verhalen op een orgaan dat slechts indirecte verantwoordelijkheid draagt voor het naleven van wettelijke en vergunningsvoorschriften? De kans van slagen van een dergelijke actie is klein. Hierna volgt een uitleg van het huidige aansprakelijkheidsrecht van de toezichthouder.

Toezicht

Sinds de invoering van het zogenaamde Twin Peaks-model in 2004 gelden in Nederland twee instituten als toezichthouders op de financiële sector. De Autoriteit Financiële Markten (AFM) is krachtens art. 1:25 Wet financieel toezicht (Wft) verantwoordelijk voor toezicht op de markttransparantie en zorgvuldige behandeling van financiële marktdeelnemers, oftewel het gedragstoezicht. De Nederlandsche Bank (DNB) is als de andere 'peak' krachtens art. 1:24 Wft verantwoordelijk voor de stabiliteit van de financiële sector. Dit prudentieel toezicht houdt onder andere in dat DNB de bevoegde instelling is om bankvergunningen te verlenen. Krachtens de Wft gelden nogal wat voorwaarden waaraan moet worden voldaan door een aspirant-bank. Relevante voorbeelden zijn voldoende betrouwbaarheid en integriteit van de aanvragende personen en bovendien een adequate verdeling van de besturende en adviserende taken.

De Zaak DSB

Nadat DSB ten onder ging werd de commissie Scheltema ingeschakeld om nader te onderzoeken hoe het op deze manier mis had kunnen gaan. Professor Scheltema concludeerde dat sprake was van gebrekkig toezicht van DNB op het voldoen aan de wettelijke vereisten door DSB. Volgens het rapport bestonden er toen "zodanige tekortkomingen in de leiding en de organisatie van DSB Bank dat het verlenen van een vergunning door DNB een

te groot risico inhield". Met het oog op de genoemde vereisten bleek uit het rapport dat het bestuur binnen de bank te eenzijdig was en bovendien onvoldoende professioneel. Dirk Scheringa had als enige doorslaggevende zeggenschap over de gang van zaken binnen de bank en gebruikte deze dan ook als een soort van open fonds voor de bekostiging van zijn persoonlijke hobby's en investeringen. Verder werd de betrouwbaarheid van Scheringa door zowel het AFM als de afdeling integriteit van DNB ernstig in twijfel getrokken. DNB had dan ook, aldus professor Scheltema, helemaal geen bankvergunning mogen verlenen aan een dergelijk labiele organisatie. Ook na het verlenen van de vergunning zou DNB te laks zijn geweest in het handhaven van de bancaire verplichtingen van DSB, waardoor onder de beleggers de onrust bleef groeien. Toen uiteindelijk de spaarders van DSB in een zogenaamde bank run allemaal tegelijk hun geld kwamen weghalen was het te laat en moesten de curatoren redden wat er nog te redden viel bij de insolvente bank. Zelfs toenmalig president van DNB Nout Wellink moest toegeven dat "we ook met de kennis van toen nadere voorwaarden aan de vergunning hadden moeten verbinden". Toch stelde hij ook heel duidelijk dat hij geen spijt had van het verlenen van de vergunning.

Toenmalig president van DNB Nout Wellink moest toegeven dat "we ook met de kennis van toen nadere voorwaarden aan de vergunning hadden moeten verbinden"

Deze ontkenning van schuld geeft al aan hoe moeilijk het is om achteraf een oordeel te kunnen vellen over de handelwijze van DNB ten tijde van het verlenen van de vergunning. De rol van DNB als toezichthouder behoort op onafhankelijke wijze te worden uitgevoerd en op grond van de beoordeling van tot dat instituut behorende verantwoordelijke experts. De deskundige afweging van deze personen moet dan ook in beginsel verwacht worden te zijn afgestemd op de actuele omstandigheden van het geval en gericht op het handhaven van de stabiliteit van de bank

voor zover dit toentertijd nodig bleek. De verdere interne nakoming van de wettelijke verplichtingen is een taak van de bank zelf. Dit laatste is zonder meer in het belang van een soepel lopend verkeer binnen de financiële sector. Van DNB kan immers niet worden verwacht dat zij overvloedig toezicht gaat uitoefenen op elke individuele bank die voornamelijk zelf verantwoordelijk zou moeten zijn voor haar eigen geloofwaardigheid in de onderlinge verhouding met de consument. Dit – overigens omstreden – standpunt, heeft ertoe geleid dat de taakuitoefening van DNB door de rechter terughoudend wordt getoetst om haar rol als onafhankelijk toezichthouder te waarborgen. Het komt dan ook niet vaak voor dat een tegen DNB ingestelde vordering uit schadevergoeding aan de eisende partij wordt toegewezen.

Aansprakelijkheid van de toezichthouder

Aansprakelijkheid van de toezichthouder wordt in beginsel getoetst aan de onrechtmatige daad constructie van art. 6:162 BW. Hier bovenop is in het verleden weleens gebruikgemaakt van de ongeschreven zorgvuldigheidsnorm van de ‘behoorlijk en zorgvuldig handelende toezichthouder’. Zoals gezegd is hier in het verleden reeds zeer terughoudend getoetst. Belangrijk voor de invulling van de norm van de zorgvuldig handelende toezichthouder was het Vie d’Or arrest, waarin de Hoge Raad oordeelde of een toezichthouder onzorgvuldig heeft gehandeld afhangt van de omstandigheden en dat deze weer getoetst moeten worden aan de hand van een aantal gezichtspunten. Zo zijn bij de beoordeling van deze norm de aard van het toezicht van belang en moet rekening worden gehouden met een ruime beleids- en beoordelingsvrijheid van DNB. Verder moet gelet worden op het doel van het toezicht, de beperkingen die hieraan gekoppeld zijn en kan de onzorgvuldigheid niet gegrond zijn op feiten die pas

na de gebeurtenis aan het licht komen. Tenslotte moet rekening worden gehouden met het zogenaamde ‘toezichthoudersdilemma’, oftewel de tweestrijd van de toezichthouder, die in haar autoritaire rol moet balanceren tussen preventief en repressief optreden tegen financiële ondernemingen. De Hoge Raad stelt hier tegenover dat het toezicht tijdig en adequaat moet zijn. In verdere rechtspraak is echter voornamelijk in voordeel van DNB geoordeeld, wat voor 2012 al leidde tot een vrij vergaande bescherming van de toezichthouder.

Toch bleef in vergelijking met andere Europese landen tot voor kort de wettelijke mogelijkheid tot aansprakelijkheid van de toezichthouder nog redelijk verstrekkend. Zo bestond de mogelijkheid van veroordeling tot het betalen van aanzienlijke bedragen aan schadevergoeding, zonder voldoende afbakening van de gedupeerden die er recht op zouden hebben een dergelijke schadeclaim in te dienen. Dit terwijl bijvoorbeeld in de Belgische zaak van gedupeerde aandeelhouders van Fortis tegen de Nederlandse staat en DNB de rechter de volledige immuniteit uitsprak van de twee Nederlandse instellingen. Het Nederlandse systeem werd in toenemende mate bekritiseerd en afgeschilderd als een soort zwaard van Damocles boven elke beslissing van DNB terwijl zij haar beslissingen moest nemen onder de constante druk van een onvoorspelbare economische crisis. Op 28 juni 2012 trad dan ook de Wet aansprakelijkheidsbeperking DNB en AFM en bonusverbod staatsgesteunde ondernemingen in werking. Belangrijk aan deze wet is dat de aansprakelijkheid van de toezichthoudende organen wordt beperkt tot “schade die in belangrijke mate het gevolg is van een opzettelijk onbehoorlijke taakuitoefening of een opzettelijk onbehoorlijke uitoefening van bevoegdheden of in belangrijke mate te wijten is aan grove schuld”. Om een lang verhaal kort te maken, betekent dit dat mogelijk onrechtma-

tig gedrag DNB niet zal worden aangerekend, tenzij er sprake is van het aanzienlijk zwaardere vereiste van grove schuld, dan wel opzet. Hierdoor wordt de mogelijkheid tot een schadeclaim op DNB dermate ingeperkt dat het beroep van de curatoren van DSB naar huidig recht vrijwel geen kans op slagen zal hebben. Er is immers zelfs al twijfel of DNB in dit geval voldoende onzorgvuldig heeft gehandeld om onrechtmatig gedrag vast te kunnen stellen.

Toch nog het oude recht

Gelukkig voor de gezamenlijke curatoren heeft deze wet geen terugwerkende kracht en vallen affaires zoals die van DSB uit 2009 en daarvoor nog buiten het bereik van de nieuwe regeling. De curatoren staan hierdoor dan ook volkomen in hun recht om schadevergoeding te eisen namens de gedupeerde crediteuren van DSB. De vraag in *casu* is echter of de situatie van de curatoren onder het oude recht wél sterk genoeg is om een succesvol beroep te doen op een onrechtmatige daad, wegens strijd met de genoemde ongeschreven zorgvuldigheidsnorm. Het zal in deze zaak voornamelijk draaien om de omstandigheid van toenmalige bekendheid met de risico's gebonden aan het verlenen van een bankvergunning aan DSB. Tegen de toezichthouder pleiten het feit dat de toenmalige president van DNB zelf toegaf dat op het moment van de verlening al twijfels bestonden of de aanvrager voldeed aan de wettelijke eisen. Deze uiting wordt nogmaals bevestigd door de waarschuwingen van zowel de AFM als de afdeling integriteit DSB. Medegezien de regelmatige schandalen die zich de laatste jaren hebben voorgedaan in de financiële sector is het inderdaad niet onbegrijpelijk dat de toezichthouder wordt aangesproken wanneer blijkt dat hij niet voldoende heeft gedaan om een probleem te voorkomen. Hiertegenover staat weer dat het toch moeilijk zal zijn om te kunnen stellen dat de

toezichthouder in 2005 reeds een zorgplicht heeft geschonden waarvan de ernst van de gevolgen van flexibiliteit in de toepassing hiervan pas na de economische crisis van 2008 volledig aan het licht kwamen. De onvoorspelbaarheid van de hieruit voortvloeiende recessie en de buitensporige gevolgen daarvan hebben voor de wetgever destijds ook een belangrijke reden gevormd voor het uitvaardigen van de beperkende wetgeving betreffende de aansprakelijkheid van de toezichthouders op de financiële markten. Hier komt dan nog bij dat reeds uit de rechtspraak onder het oude recht blijkt dat het vrij zelden voorkomt dat een

De vraag is of de situatie van de curatoren onder het oude recht sterk genoeg is om een succesvol beroep te doen op een onrechtmatige daad, wegens strijd met de genoemde ongeschreven zorgvuldigheidsnorm

schadeclaim tegen de toezichthouder ook gegrond wordt gevonden. De ruime beoordelingsvrijheid en de marginale rechterlijke toetsing die hiermee gepaard gaan zullen ertoe leiden dat de kans van slagen van het beroep van de curatoren waarschijnlijk klein is.

Concluderend

Ondanks deze niet erg rooskleurige kansen stappen de curatoren toch naar de rechter. Uiteraard kleeft er toch nog voldoende onzekerheid aan de omstandigheden om de basis te leggen voor een interessante zaak. Een precedent voor toekomstige rechtsspraak zal de uiteindelijke beslissing in deze procedure echter niet meer worden. Het lijkt er in toenemende mate op dat gedupeerde crediteuren in de toekomst bij het faillissement van hun bank toch niet meer zullen kunnen doen dan aankloppen bij de financiële onderneming zelf. Deze zullen immers wel met een heel gek verhaal moeten komen willen zij bewijzen dat de toezichthouder hun wilens en wetens in het nadeel heeft gestort. **N**

¹ Zie art. 2:11 Wft e.v.

² Zie artt. 2:12 j.o. 3:8 Wft e.v.

³ Rapport Commissie Scheltema

⁴ Coevert, Annemarie. "Curatoren DSB claimen schadevergoeding van De Nederlandsche Bank." NRC Handelsblad 25 Oct. 2013; n. pag. NRC Handelsblad. Web. 10 Nov. 2013.

⁵ HR 13-10-2006, JOR 2006/295, DNB/Stichting Vie d'Or.

⁶ Wibier, Reinout. "Het wordt hoog tijd voor een wettelijke beperking van de aansprakelijkheid van DNB." *Ars Aequi* 1 (2011): 32-36. *Ars Aequi*. Web. 10 Nov. 2013.

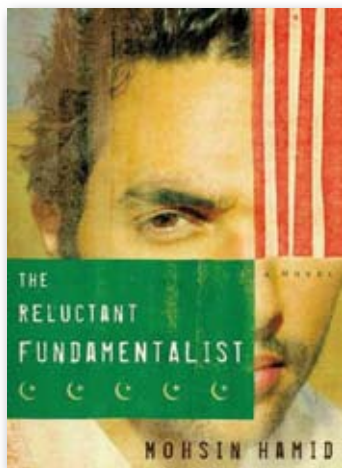
⁷ Art. 1, invoeging na art. 1:25d Wft, e.v.

Ter leering ende vermaeck

Zoveel te lezen, te zien, te ervaren, zo weinig tijd! Welke boeken, films en documentaires verruimen uw blik op de wereld, verbreden en verdiepen uw kennis van het recht of kunnen u laten ontspannen zonder de sferen van het recht te verlaten? Elke maand maakt de redactie van de NOVUM een selectie van audiovisuele en tekstuele producten die het leven van de rechtenstudent verrijken en kunnen worden gebruikt ter leering ende vermaeck.

Serie – House of Cards

Bestaat er zoiets als moraal in de politiek? Duidelijk niet volgens Congressman Frank Underwood (Kevin Spacey). De hoofdpersoon uit de serie *House of Cards* schuwt geen enkel middel om zijn doel te bereiken. Manipulatie en chantage vormen zijn gereedschap. Zo dreigt hij bijvoorbeeld het drugsverleden van een partijgenoot openbaar te maken om zich zo te verzekeren van diens onvoorwaardelijke loyaliteit. Daarbij wordt hij volledig gesteund door zijn even ambitieuze en meedogenloze vrouw Claire (Robin Wright). De serie biedt een interessant maar cynisch inkijkje in de Amerikaanse politiek, met daarbij ook aandacht voor nieuwe zaken als WhatsApp en YouTube. Kevin Spacey op zijn allerbest.

Boek – The reluctant fundamentalist

Een Pakistaanse man in Lahore, Pakistan komt naast een Amerikaanse man zitten op een terras. De Pakistaanse man begint zijn levensverhaal te vertellen. Hij vertelt over hoe hij in Amerika heeft gestudeerd, daar zijn liefde heeft ontmoet en wat zijn eerste grote baan was. Het lijkt een relatief normaal levensverhaal. Toch klopt er iets niet. Niet alles wordt uitgesproken; alles kan anders worden geïnterpreteerd. De lezer krijgt geen duidelijkheid en wordt gedwongen om zelf het verhaal in te kleuren en wordt daarmee geconfronteerd met zijn of haar eigen vooroordelen. Het fascinerende boek doet zijn ambigue naam eer aan. Voor de luie lezer is de recent uitgebracht film een (slecht) alternatief.

Film – What Maisie knew

What Maisie knew is de verfilming van de gelijknamige roman van Henry James. Een vechtscheiding wordt gevolgd vanuit de ogen van het lieve meisje, Maisie, gespeeld door Onata Aprile. De geweldige cast (Julianne Moore, Alexander Skarsgård, Steve Coogan en Joanna Vanderham) en subtiele regie zorgen voor een aaneenschakeling van prachtige en ontroerende scènes. Het diep droevige verhaal van Maisie, die verloren raakt in een strijd tussen haar ouders waarin zij louter als middel, nooit als doel wordt gezien, mag dan door James in 1897 geschreven zijn, het is nu actueler dan ooit. Absolute aanrader.

Boekrecensie

Kants voorstel: 'Naar de eeuwige vrede'

Kant beschrijft in zijn voorwoord een herberg met een uithangbord waar een kerkhof op is afgebeeld. Daarboven staat de tekst 'Zum ewigen Frieden'. De beschrijving dient als metafoor voor een interessante vraag: is een kerkhof de enige plek waar de mens in eeuwige vrede kan verkeren? Kant beantwoordt deze vraag met een stellig 'nee', en legt uit hoe die vrede bereikt kan worden in zijn gelijknamige boekje.

Het vredesvoorstel

De filosoof Immanuel Kant staat wellicht het meest bekend om zijn theorie over het categorisch imperatief, waarin hij stelt dat men louter moet handelen naar de goede wil gebaseerd op de zuivere rede. Een minder bekend essay, oorspronkelijk uitgegeven in 1795 onder de titel 'Zum ewigen Frieden, Ein philosophischer Entwurf' is nieuw leven ingeblazen door professor Thomas Mertens, en uitgegeven binnen een interessante reeks 'kleine' boeken, inhoudende bekende en minder bekende teksten van grote denkers. In dit boek wordt een introductie gegeven op Kants denken omtrent vrede, het recht van staten en volken en de verhouding tussen politiek en moraal. Het boek is opgebouwd uit een redelijk lange inleiding, geschreven door Mertens zelf, gevolgd door het vertaalde essay 'Naar de eeuwige vrede, een filosofisch ontwerp'. In zijn essay schrijft Kant over de verschillende aspecten die noodzakelijk zijn om als wereldbevolking tot een duurzame staat van vrede te komen.

De auteur

Prof. Dr. T.J.M. Mertens promoveerde in de Rechtsgeleerdheid in Nijmegen, is werkzaam geweest bij de Universiteit van Tilburg, de Universiteit van Nijmegen en is ook tussen 2007 en 2011 parttime verbonden geweest aan de Universiteit Leiden. Zijn onderzoeksinteresses liggen vooral bij de ethiek en politiek van Kant, waartoe mensenrechten en plichten, vrede en oorlog, recht en filosofie behoren.

Mertens is dus thuis in het denken van Kant en neemt de lezer in het eerste gedeelte van het boek aan de hand. In de inleiding plaatst hij het essay van Kant in context en wijdt zo de lezer in in de verschillende aspecten van Kants voorstel om een staat van eeuwige vrede te bereiken. Kant deelt zijn essay op in verschillende onderdelen, te weten de preliminaire artikelen, de definitieve artikelen, een tweetal bijlages over het behoud van de eeuwige vrede en een appendix inhoudende de verhouding tussen ethiek of moraal, en politiek. In de inleiding deelt Mertens dit

enigszins grover in. Hij beschouwt de preliminaire artikelen, gevolgd door de definitieve artikelen tezamen als een 'quasi-juridisch' eerste deel van het essay. Hierop volgt volgens hem het 'filosofische, metafysische' tweede deel, en tot slot het derde en laatste deel waarin de verhouding tussen politiek en moraal wordt besproken.

Elementen voor eeuwige vrede

In zijn voorstel beschouwt Kant een aantal elementen als onmisbaar om tot een duurzame vrede te komen. Hij vergelijkt ten eerste verschillende vormen van staten en bestuur met elkaar en komt dan tot de conclusie dat de republikeinse constitutie de beste vorm is voor een staat en volk. Oorlog is een belangrijk onderdeel van de menselijke natuur volgens Kant. Het beeld van oorlog in onze huidige tijd verschilt erg ten opzichte van het beeld dat hij had van oorlog in zijn tijd, mede in verband met de gevolgen van de loopgravenoorlog die wij kennen uit de Eerste Wereldoorlog, en de verschrikkingen van de holocaust uit de Tweede Wereldoorlog. Toch kan oorlog volgens Kant historisch gezien worden beschouwd als een belangrijk middel om tot een republiek te komen. Naar mate meer volkeren tot deze staatsvorm kunnen komen, worden internationale verhoudingen vredelievender volgens Kant. 'Het eigenbelang dat een republikeins volk in staat stelt te kiezen voor vrede, wordt ondersteund door het wederzijds belang dat de volkeren samen bij die vrede hebben', zo onderschrijft Mertens. Instemming van de staatsburgers in een republikeinse staat is nodig om te besluiten tot oorlogsvoering. Die beslissing zal volgens Kant veel zwaarder zijn, aangezien het volk verantwoordelijk is en alle ellende van de oorlog zelf zal moeten dragen.

Een tweede belangrijk element dat Kant behandelt, is het volkenrecht en het principe van non-interventie. In dit deel – de preliminaire en definitieve artikelen – schrijft Kant dat voor staten zelfbeschikkingsrecht en soevereiniteit onmisbaar zijn, en dat

‘geen enkele staat zich met geweld mag mengen in de constitutie en regering van een andere staat’. Hij stelt daarbij wel dat uitzondering op die regel plaatsvindt wanneer een staat door interne verdeeldheid terechtkomt in een staat van anarchie. De bijstand en hulp van een externe staat kan dan niet worden aangerekend als een inmenging in de soevereiniteit of het zelfbeschikkingsrecht van de verdeelde staat. Bovendien stelt Kant dat het volkenrecht alleen gebaseerd kan zijn op vrije staten. Op basis van die vrijheid en soevereiniteit zou een Volkenbond moeten worden gesticht die de vrijheid van allen bewaakt. Deze vorm van federatie zou ‘zonder dat deze staten zich nochtans aan

In zijn essay schrijft Kant over de verschillende aspecten die noodzakelijk zijn om als wereldbevolking tot een duurzame staat van vrede te komen.

publieke wetten en daaraan verbonden dwang hoeven te onderwerpen’ die vrijheid bewaken. Hiermee beschrijft Kant eigenlijk al de contouren van wat later de Verenigde Naties zou worden. Een internationale organisatie bestaande uit soevereine landen die onder andere de taak om de vrede en veiligheid te bewaken op zich neemt. Als laatste benadrukt Kant het belang van wereldburgerschap. Hij beschrijft in de laatste van de definitieve artikelen hoe het erkennen van wereldburgerrechten kan bijdragen

aan het proces voorafgaand aan de vrede-toestand. Het belangrijkste hiervan vindt Kant het recht om gastvrij in een andere staat te worden ontvangen zonder als vijand te worden behandeld. Al in de tijd van Kant was het zo dat de schending van dit recht op één plaats, overal op aarde gevoeld werd. Hij schrijft daarom ook dat wereldburgerrechten kunnen bijdragen aan het gevoel van een ruimere gemeenschap onder volkeren op aarde.

De appendices

In de laatste delen van zijn essay schrijft Kant over de verhouding tussen moraal en politiek, met het oog op de eeuwige vrede. Hij maakt grof gezegd een onderscheid tussen de politieke moralist, en de morele politicus. De eerste gaat uit van het doel, namelijk het bereiken van een staat van eeuwige vrede, die hij op slimme en handige wijze probeert te bereiken. De morele politicus ziet het bereiken van de eeuwige vredesstaat niet als doel. Het handelen van de morele politicus zal uit moeten gaan van de zuivere praktische rede, waardoor het doel - de eeuwige vrede - vanzelf volgt. Kant trekt hieruit de conclusie dat de moraal volledig boven alle poli-

tiek moet staan, en dat de politiek moet handelen naar de moraal, opdat de heersende macht zoveel mogelijk moet buigen onder de rechten van mensen.

Concluderend

Zal het kerkhof uiteindelijk de laatste plaats zijn voor de mens waar hij eeuwige vrede kan ervaren? Volgens Mertens moet de titel gelezen of geïnterpreteerd worden als ‘Ten eeuwige vrede’* of moderner ‘Naar de eeuwige vrede’, een vrede-toestand gebaseerd op het recht. Het voorstel van Kant komt wellicht over als naïef, maar het stelt duidelijke voorwaarden voor een duurzame vrede-toestand. De tekst is zeker niet gemakkelijk te lezen, en is op veel plekken technisch en droog. Zijn visie over morele politiek is wellicht streng en te theoretisch om realistisch en uitvoerbaar te zijn. Toch is de filosofie van Kant van dermate grote invloed op ons denken geweest dat het in de huidige tijdsgeest nog steeds bijdraagt aan onze ideeën over mensenrechten, oorlog en vrede. Het boek is dan ook zeker een aanrader te lezen als toevoeging en variatie op de stof van de rechtenstudie, en om toe te voegen aan uw collectie (rechten)boeken. Bovendien is de prijs slechts tien euro in de boekwinkels. ‘Naar de eeuwige vrede’ is een korte, bondige tekst, waaruit veel inspiratie gehaald kan worden. Aan u de taak om deze tekst te lezen, opdat het optimisme van Kant doorgegeven kan blijven worden. Hopelijk zal dan ooit het antwoord op de bovenstaande vraag daadwerkelijk een volmondig ‘nee’ zijn. **N**

¹ <http://www.ru.nl/rechten/rechtsfilosofie/@755941/pagina/>

De Stelling

Een actieve participatie bij werkgroepen moet invloed hebben op de hoogte van het tentamencijfer.

Sandra Merens (University of Luxembourg) en Niamh Diskin (National University of Ireland), beide student Public International Law

Sandra: Op grond van de ervaring die ik heb opgedaan tijdens mijn bachelor aan de Universiteit van Luxemburg, sta ik achter de stelling. Aan de Universiteit van Luxemburg is doorgaans 25% van het cijfer gebaseerd op participatie. Goede participatie bepaalt in die zin dus daadwerkelijk of je een tentamen zult halen of niet. Hierdoor zijn studenten altijd goed voorbereid op het college, wat als gevolg heeft dat er vaak op een hoog niveau kan worden gediscussieerd over de voorgeschreven stof. Hier in Leiden zijn de discussies daarentegen niet bepaald van de hoogste orde.

Niamh: Daar ben ik het mee eens. In een van de mastervakken die ik nu volg, moeten de studenten bijvoorbeeld een presentatie houden, maar een goede discussie achteraf blijft vaak uit. Wanneer de cijfers afhankelijk worden van de mate waarin de student participeert, zou dat de kwaliteit van de discussies ongetwijfeld ten goede komen. Wellicht is het ook een oplossing als professoren tijdens werkgroepen meer Socratisch te werk gaan. Bij een ander vak dat ik nu volg, ondervraagt de professor willekeurige studenten over de voorgeschreven stof. Omdat de kans altijd aanwezig is dat je op het college kan worden ondervraagd, bereid je dat college dus goed voor, alhoewel je dit niet doet omdat je dan een hoger cijfer krijgt door middel van een goede participatie. Het eindresultaat blijft dan wel hetzelfde: er wordt op een hoogstaande manier interactief college gegeven, waar het naar mijn mening uiteindelijk om gaat.

Tim en Koen (praesides Corpus Delicti & JFV Grotius)

Tim: Wij zijn het absoluut oneens met de stelling. Een actieve houding van studenten in een werkgroep is wenselijk, dat zeker, maar dat betekent nog niet dat het cijfer kunstmatig moet worden verhoogd. Wanneer een student colleges goed voorbereidt, dan leidt dat namelijk al tot een goed cijfer. Een goede voorbereiding wordt in die zin dus op zichzelf al beloond. Het valt dan ook niet in te zien waarom een student ook nog eens extra moet worden beloond, puur om het feit dat hij zich al goed heeft voorbereid. Een dergelijke beloning is dubbelop, en daarmee overbodig.

Koen: Daarnaast zal een cijferverhoging gebaseerd op participatie ook de academische waarde van onze studie ondermijnen. Een academische studie zoals Rechtsgeleerdheid brengt mee dat de student zelfstandig moet leren werken. Van een student moet dan ook worden verwacht dat hij zelf de verantwoording neemt om goed de colleges voor te bereiden. Door de hoogte van het cijfer afhankelijk te maken van de participatie in de werkgroepen zal juist de zelfstandigheid van de student worden aangetast. Zulke maatregelen zullen leiden tot een 'schoolse' sfeer waarin studenten geen zelfstandige houding kunnen aannemen, maar alsmaar door de universiteit worden verplicht om zich voor te bereiden op colleges. Zulke praktijken horen niet thuis bij een universiteit, maar bij een hogeschool.

Tim: Wij zien wel in dat het participatieniveau op het moment erg laag is bij de studie Rechtsgeleerdheid. Een oplossing voor dit probleem is naar onze mening dat de academische waarde van de studie, namelijk de zelfstandigheid van de student, moet worden hooggehouden. Het risico is dan wel dat er studenten zijn die door een slechte voorbereiding niet het niveau kunnen bijhouden met eventueel een grote uitval van studenten als gevolg. Dit moet dan maar worden gezien als een noodzakelijk offer voor de zelfstandige karakter van de universiteit.

Kim van Zon (eerstejaars student Rechten)

'Met deze stelling kan ik het niet mee eens zijn. Een tentamen is een momentopname; het gaat erom wat je op een bepaald moment weet. Dat is dan ook exact het idee; het maakt niet uit hoe je je tijd indeelt, zolang je het op het tentamen maar weet is het goed. Dat is – naar mijn mening terecht – niet afhankelijk van enige vorm van participatie.

Op zich brengen werkgroepen niet veel nieuws. Begrijp me niet verkeerd, actieve participatie in werkgroepen is goed. Je gaat met z'n allen aan de slag met de stof, wat een positieve invloed kan hebben op je cijfer. De interactie tussen docent en student aan sich vergroot echter niet per se de algemene kennis over de stof. De werkgroepen zelf zijn – net als tentamen – ook momentopnames. Je hoeft maar een dag minder goed voor te bereiden en je hebt al een minder kant en klare mening over de stof. Het cijfer baseren op het tentamen is in die zin eerlijker – het is een overzicht van je inzet gedurende de hele periode.'

Het verslag

Lancering Jan van Dijk Award

Op dinsdag 19 november werd op het Ministerie van Veiligheid en Justitie de ‘Jan van Dijk Victimology and Victim’s Rights Award’ gelanceerd. Deze prijs, die vernoemd is naar de emeritus hoogleraar criminologie prof. dr. Jan van Dijk, is bedoeld om de rechtspositie van het slachtoffer meer in hart, hoofd en handelen van studenten te brengen. Er zal zowel een prijs uitgereikt worden aan de beste dissertatie als aan de beste masterscriptie op het gebied van victimologie en de rechtspositie van slachtoffers van criminaliteit.

Professor van Dijk kan beschouwd worden als een van de grondleggers van de victimologie in Nederland. Deze discipline vormt de exacte tegenhanger van de criminologie. Waar dit laatste vakgebied zich bezighoudt met de bestudering van crimineel gedrag, ziet victimologie juist op de rol van het slachtoffer. ‘Slachtofferkunde’ is in de rechtswetenschap eigenlijk altijd een ondergeschoven kindje geweest. Ons strafrecht is vanouds gericht op de dader. Dat is in zekere zin logisch omdat des daders gedrag normafwijkend is. Vele criminologen hebben zich in de loop der tijd dan ook het hoofd gebroken over de vraag waarom mensen overgaan tot crimineel gedrag. Daarbij is er gaandeweg steeds meer begrip ontstaan voor de crimineel en zijn gedrag. Dit komt in ons land tot uitdrukking in uitgebreide strafprocesrechtelijke waarborgen, in ‘rechtsbescherming’. Vreemd genoeg wordt er met deze term vrijwel altijd bedoeld op de aan een verdachte toekomstige bescherming tegen willekeurige vervolging. Terwijl de persoon die het slachtoffer is geworden van een misdrijf evenzeer het recht zou moeten hebben om beschermd te worden door het recht. Deze gedachte, in een grijs verleden ooit geopperd door Jan

van Dijk, is tegenwoordig een stuk gangbaarder dan in bijvoorbeeld de jaren zeventig. De huidige staatssecretaris van Veiligheid en Justitie Fred Teeven staat bekend om zijn aandacht voor het slachtoffer en het daarmee gepaard gaande beleid. De Jan van Dijk-Award ziet hij dan ook als een middel om de aandacht voor het slachtoffer ook in academische kringen te vergroten.

Tijdens de bekendmaking van de Award vertelde hij: “De positie van het slachtoffer is echt mijn beleidsterrein, het is de reden dat ik de politiek ben ingegaan. Opkomen voor het slachtoffer doe je in de eerste plaats met je hart. Ik streef er dan ook naar om het slachtoffer meer in het hart van professionals te brengen. Daarmee kun je niet vroeg genoeg beginnen. Vandaar dat wij proberen studenten te stimuleren om zich meer te verdiepen in de positie van het slachtoffer. Het is namelijk nog steeds zo dat het universitair onderwijs vooral toegespitst is op de dader. Hier zou ik graag Herman Bolhaar, de voorzitter van het college van procureurs-generaal, willen aanhalen: ‘het OM richt zich op de dader, maar staat voor het slachtoffer’. Dat laatste aspect komt mijns inziens nog steeds onvoldoende terug in het hedendaagse strafrechtsonderwijs. Toch zijn we op de goede weg. Toen ik in 1973 als officier van justitie in de rechtszaal stond viel het me op dat de dader twee uur lang de tijd kreeg om zijn versie van het

verhaal uit te doeken te doen terwijl het slachtoffer na dertig seconden vriendelijk werd verzocht om zijn verhaal af te ronden. Gelukkig is de rechtspositie van het slachtoffer, met name wat betreft het spreekrecht, tegenwoordig een stuk beter. Met de bekendmaking van deze prijs proberen wij deze ontwikkeling te continueren.”

Ook professor Van Dijk zelf kwam aan het woord: ‘Mijn eerste aanraking met victimologie, de wetenschap van het slachtoffer, was aan het begin van de jaren zeventig. Als jonge Aio (Ambtenaar in opleiding red.) ging ik toen langs de deuren om slachtoffers van criminaliteit te interviewen. De eerste persoon die ik sprak was een vrouw die was mishandeld door haar partner.

Toen ik vroeg of ik binnen mocht komen kwam er een man aangelopen die verschrikkelijk boos op haar werd en deur dichtdeed. Dat was haar partner. Van een huisverbod had men toen kennelijk nog nooit gehoord. De interviews die ik daarna deed, die gelukkig beter afliepen, duurde altijd heel lang. Dit omdat ik meestal de eerste en enige was die vroeg naar hun verhaal. Niet alleen was er geen slachtofferhulp, ook de naaste omgeving had maar matig begrip voor hun leed. Dit hangt niet enkel samen met de jaren 70 maar gaat veel verder terug. De wortels hiervan liggen voornamelijk in het christelijk gedachtegoed; ‘niet klagen maar dragen’ was het adagium. Dat zag je ook terug bij de slachtoffers van natuurrampen. Zo merkte de toenmalige minister van Verkeer en Waterstaat ten tijde van de Watersnoodramp op: ‘Wie kan keren, de hand des heren?’. Men moest zich maar verzoenen

met zijn leed. Anno 2013 staan de zaken er gelukkig heel anders voor. In sommige opzichten is, met name bij relatief kleine ongelukken, de aandacht voor het slachtoffer misschien wel doorgeslagen. Waar het gaat om de slachtoffers van criminaliteit meen ik echter dat dit zeker niet het geval is er nog veel winst valt te behalen. Hopelijk kan deze prijs daar aan bijdragen.”

Strafrechtadvocaat Richard Korver, die zich hard heeft gemaakt voor het spreekrecht van slachtoffers en vooral bekend werd als belangenbehartiger van de slachtoffers van Robert M., is een van de personen die zitting zal nemen in de jury van de Award. ‘Als ik het heb over de positie van het slachtoffer zeggen mensen vaak tegen mij dat wij het in Nederland al ontzettend goed doen. Daar ben ik het niet mee eens, wij staan slechts aan het begin. Er is echt een cultuurverandering in de maatschappelijke organisaties nodig.’

De overige juryleden zijn: Tineke Cleiren (hoogleraar straf- en strafprocesrecht aan onze faculteit), Arendo Joustra (hoofdredacteur Elsevier), Piet Hein van Kempen (hoogleraar straf- en strafprocesrecht aan de Radboud Universiteit Nijmegen), Ineke Sybesma (directeur Fonds Slachtofferhulp) en Peter van der Velden (hoogleraar victimologie aan de Universiteit van Tilburg).

Scripties en dissertaties voor de Jan van Dijk Victimology and Victims' Rights Award kunnen van 20 november 2013 tot 14 februari 2014 worden voorgedragen. Meer informatie over reglement en procedure is vanaf die datum te vinden op www.janvandijkaward.nl.

Column

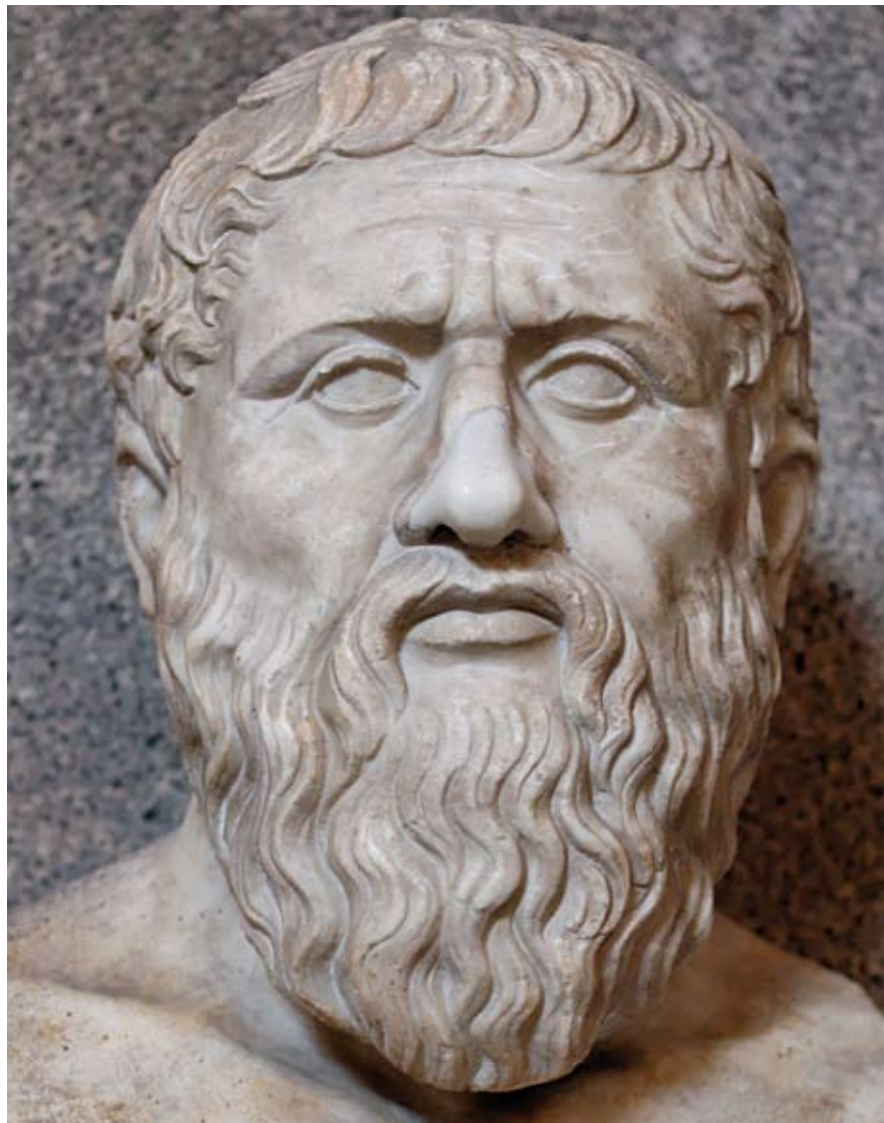
Plato's rechtvaardigheid en Teevens wetsvoorstel: onverenigbaar

Plato schreef ongeveer 2500 jaar geleden de Politeia, een werk waarin de fundamentele van Plato's politieke filosofie werden gelegd. Plato's ideeën over rechtvaardigheid vormen de kern van het boek. Een rechtvaardig mens is volgens Plato iemand waarbij het verstand wordt geholpen door de wilskracht om de begeertes in toom te houden. Dus: de ratio overheerst, met behulp van de wilskracht, de emotie. De huidige regeringsvorm mag dan niet ontleend zijn aan Plato's Politeia (Plato was tegen democratie), zijn ideeën omtrent rechtvaardigheid vinden we nog wel terug in bijvoorbeeld de persoon van de rechter. De rechter, die in Nederland niet democratisch gelegitimeerd is, ontleent zijn gezag grotendeels aan het doen van rechtvaardige uitspraken. Partijen in de rechtszaal verwachten van de rechter dat hij afstand neemt ten opzichte van beide partijen en onafhankelijk en onpartijdig oordeelt over een juridisch geschil of over bijvoorbeeld het wel of niet schuldig zijn van de verdachte. Emotie speelt daarbij een ondergeschikte rol – het is de ratio die overheerst. Niemand zal immers een uitspraak accepteren waarin de rechter deze op emotionele – en niet op rationele, juridische – argumenten baseert.

Men vindt de idee van rechtvaardigheid van Plato niet alleen terug in de rechter, maar ook in het strafproces. Daar wordt immers van de (magistratelijke) officier van justitie en rechter verwacht dat er getracht wordt een zo objectief mogelijke vorm van waarheidsvinding toe te passen. De officier moet bijvoorbeeld ook ontlastend bewijs toevoegen aan het dossier dat ten grondslag ligt aan de behandeling ter terechtzitting. Adversaire praktijken zoals we op de Amerikaanse televisie zien, kennen we eigenlijk niet in Nederland. Voor emotie is wel degelijk plaats, maar vooralsnog is die plaats ondergeschikt – het primaat ligt bij de ratio. Het strafproces streeft dan ook naar een rechtvaardige uitkomst: een uitkomst waarin op grond van rationele, juridische argumenten een oordeel tot stand is gekomen.

Het is in dit licht dan ook kwalijk dat staatssecretaris

van Justitie Teeven op 5 oktober jl. een wetsvoorstel deed ter aanvulling van het spreekrecht van slachtoffers en nabestaanden in het strafproces. Op dit moment mag een slachtoffer zich alleen uitlaten over wat de gevolgen van het delict voor hem of haar persoonlijk heeft betekend. Teeven wil dit spreekrecht uitbreiden met een adviesrecht. Dit adviesrecht laat toe dat het slachtoffer zich over dezelfde belangrijke vragen mag buigen waarover de rechter zich moet buigen, en een advies mag uitbrengen aan de rechter aangaande het beantwoorden van die vragen. Hiermee zou het slachtoffer dus invloed kunnen uitoefenen op de beant-

woording van vragen die gaan over het vergaarde bewijs, over de schuld van de verdachte en over de strafmaat. Deze invloed zorgt er dus voor dat emotie een grotere rol gaat spelen in het strafproces. Daarmee staat de rechtvaardigheid van rechterlijke uitspraken op losse schroeven.

De rechter komt tot rechtvaardige uitspraken door het verstand (met behulp van de wilskracht) boven de emotie te stellen. Hiervoor is jarenlange juridische training, persoonlijke ontwikkeling en maatschappelijke ervaring nodig. Alleen dán is een rechter in staat een juiste beslissing te nemen. De rechter zal dan ook in een concrete strafzaak alles moeten afwegen: niet alleen de ernst van het feit en de gevolgen voor het slachtoffer, maar ook de persoonlijke omstandigheden van de verdachte, de maatschappelijke gevolgen van het delict, mogelijke strafverminderende of -verzwarende omstandigheden, de juridische haalbaarheid van een beroep op opzet, de juridische merites van een uitdrukkelijk onderbouwd standpunt van de verdediging, et cetera. Bij het afwegen van al die factoren behoudt de rechter een bepaalde afstand ten opzichte van de zaak door voornamelijk te redeneren vanuit de ratio. De beslissingen die uit die afweging voortkomen, worden dus gekenmerkt door hun rechtvaardigheid.

Hoe anders is het bij het slachtoffer? Een slachtoffer dat geconfronteerd kan worden met de verdachte in de rechtszaal? Een slachtoffer dat heeft geleden onder dat wat hem of haar is aangedaan? Het slachtoffer bevindt zich bij uitstek in een positie waarin de emotie (gesteund door de wilskracht) de ratio overheerst. Over het algemeen zal een slachtoffer geen geleerd jurist zijn en dus niet benodigde training, ervaring en ontwikkeling hebben gehad die hem of haar net als een rechter in staat stelt te oordelen over het feit. Als het slachtoffer zich op basis van het door Teeven voorgestelde adviesrecht mag uitlaten over bijvoorbeeld de schuld van de verdachte, dan zal dat niet kunnen worden gedaan op basis van juridische, rationale argumenten, maar dan zal dat gebeuren op basis van emo-

tionele argumenten. Als de rechter gehoor moet of wil geven aan de emotionele argumenten van het slachtoffer, dan zal de verhouding tussen ratio en emotie daarmee uit balans raken. De rechtvaardigheid gaat verloren.

De emoties in het strafrecht kunnen hoog oplopen. Het is daarom ook van belang dat er goed nagedacht wordt over hoe daarmee moet worden omgegaan. Dat geldt zowel voor de wetgever als voor de rechterlijke macht. Het moet echter niet de bedoeling zijn dat de emotie een zodanige rol gaat spelen in een proces, dat zich traditioneel kenmerkt door zijn afstandelijkheid, dat daarmee afbreuk wordt gedaan aan de mogelijkheden om tot een zo rechtvaardig mogelijke uitkomst te komen. Plato vond dat de leiders van de staat uitsluitend mensen waren waarbij de ratio met behulp van de wilskracht de emoties overheerste. Meneer Teeven, laat uw emoties dus niet de baas zijn over uw verstand.

**Emotie speelt daarbij een ondergeschikte rol – het is de ratio die overheerst.
Niemand zal immers een uitspraak accepteren waarin de rechter op emotionele – en niet op rationale, juridische – argumenten zijn uitspraak baseert.**

Verenigingen grotius

Waarde lezer,

November bracht de Grotiaan een reeks geslaagde activiteiten. Het begon met het bijwonen van een uitzending van de meest actuele en journalistieke talkshow van Nederland: Pauw & Witteman. De drones vlogen de deelnemers om de oren in de Westergasfabriek te Amsterdam. Naast drones echter, vliegen ook de jaren voorbij. Grotius is afgelopen maand 96 jaar oud geworden en dit feit is uiteraard door de leden gevierd. Ter ere van de dies is daarom op de eerstvolgende donderdag daarop lekker geborrel in de Oloroso. Voor de taalfanaten was deelname aan het strafrechtelijk dictee mogelijk en voor wie altijd al eens een aflevering van JAG in het echt wilde meemaken, was er het bezoek aan de militaire rechtbank in Arnhem. Het is inmiddels december. De prachtmaand met Sinterklaas en zijn Pieten, met Kerst en met de jaarwisseling maar uiteraard ook met een aantal activiteiten georganiseerd door JFV Grotius. Ik zal een kleine greep hieruit toelichten.

De kick-off van de maand zal plaats vinden op 3 december in stamcafé De Branderij. Het betreft een borrel met een speciaal tintje. Elk jaar vindt er een uitwisseling plaats met studenten uit Zuid-Afrika. Het ene jaar komen de Zuid-Afrikanen naar Leiden en het andere jaar is het weer andersom. Toen vorig collegejaar een Nederlandse delegatie naar Zuid-Afrika was, waren zij op het idee gekomen om een liefdadigheidsproject te starten. Op de borrel zullen zij hier meer over vertellen en ook zal er een eerste inzameling plaats vinden. Gedurende de tweede borrel van de maand,

op 12 december, zal de bestemming van de studiereis bekendgemaakt worden.

Op vrijdag 6 december kan men in het academiegebouw terecht voor het jaarlijks congres met dit jaar als thema 'banken in nood; redden of laten vallen?'. Sprekers, waaronder Nout Wellink, voormalig centralebankdirecteur, zullen verschillende aspecten van de bancaire crisis toelichten. Het programma zal naast de lezingen bestaan uit workshops en een paneldebat met aan het eind van de dag een recruitmentdiner.

Een paar dagen na het congres bestaat de mogelijkheid om de lezing met sprekers van Deloitte over Privacywetgeving bij te wonen. Vragen als wat er allemaal wel of niet mag worden gedaan met jouw persoonsgegevens of andere privacy gevoelige informatie worden tijdens de lezing op maandag 9 december besproken.

Voor het kerstreces van de faculteit aanvangt, kunnen we nog even los gaan op het eerste feest van de nieuwe Feestcommissie. Dit feest zal plaatsvinden op woensdag 18 december in Club Hifi met als thema 'Caribbean Christmas'. Geen betere gelegenheid om de winterkou even te doen vergeten.

Met vriendelijke groet,

Duncan Snel, Ab-actis

Analyse

Homoseksualiteit als grond voor asielaanvraag

Wat moet de Nederlandse rechter met asielzoekers die stellen homoseksueel te zijn, en om die reden risico lopen op vervolging in hun land van herkomst? Hoe kan iemand aantonen dat hij homoseksueel is, en hoe serieus moet de vervolging zijn? Nationaal, Europees en internationaal recht raken elkaar in deze complexe vragen. De Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State ('ABRvS'), het hoogste orgaan in vreemdelingenzaken, wist het niet precies, en vroeg het aan het Europees Hof van Justitie. Vorige maand kwam het antwoord. Nieuwe jurisprudentie uit Luxemburg bepaalt dat homoseksuelen een 'sociale groep' vormen, en daaraan vluchtelingenstatus kunnen ontleen als deze sociale groep vervolgd wordt. Een belangrijke stap in een geveilig rechtsgebied.

Hoe zit het precies met Nederlands asielrecht? De Nederlandse Vreemdelingenwet bepaalt dat de Minister een verblijfsvergunning voor asiel voor bepaalde tijd kan geven aan asielzoekers zijn die "vluchteling" zijn in de zin van het Vluchtelingenverdrag van Genève ("verdragsvluchtelingen"). Dit kan onder andere het geval zijn, wanneer homoseksualiteit strafbaar is gesteld in het land van herkomst. De asielzoeker moet dan wel aannemelijk kunnen maken dat hij persoonlijk een gegronde reden heeft om te vrezen voor vervolging wegens zijn geaardheid. Dit is een uitwerking van een Europese richtlijn over de status van vluchtelingen, 2004/83/EG. Hierin staat onder meer dat men recht heeft op vluchtelingenstatus, als men vreest vervolgd te kunnen worden in het land van herkomst wegens het behoren tot een bepaalde sociale groep.

In de zaak die voor de ABRvS lag, vroegen drie asielzoekers, respectievelijk afkomstig uit Oeganda, Sierra Leone, en Senegal, asiel aan in Nederland. Zij vreesden vervolgd te kunnen worden op grond van hun homoseksuele geaardheid. Homoseksualiteit is strafbaar in meer dan dertig Afrikaanse landen. In drie landen kan het zelfs bestraft worden met de doodstraf: Soedan, Mauritanië en Nigeria. In andere landen varieert de straf van lichte tot zeer zware straffen. Zo hangt homoseksuelen in Sierra Leone en Senegal levenslang boven het hoofd. Toch werden de aanvragen van de asielzoekers afgewezen. Vervolgens gingen zij in hoger beroep bij de Raad van State. De minister trok niet hun homoseksualiteit in twijfel, maar voerde aan dat de asielzoekers onvoldoende hard konden maken dat zij vanwege hun seksualiteit als "sociale groep" vervolgd konden worden. Ze waren immers nog niet vervolgd, en konden ook niet aantonen dat er voor hen persoonlijk een concrete dreiging was. De ABRvS, niet zeker hoe de Europese richtlijn geïnterpreteerd moest worden, stelde verschillende, vrij gedetailleerde, prejudiciële vragen aan het Europese Hof:

- Vormen vreemdelingen met een homoseksuele gerichtheid een specifieke sociale groep?
- Welke homoseksuele activiteiten vallen hieronder, en leidt

vervolging hiervoor tot verlening van vluchtelingenstatus?

- Kan, in dat kader, van homoseksuele verwacht worden dat zij hun geaardheid geheimhouden of terughoudend praktiseren?
- En is enkele strafbaarstelling van homoseksualiteit (zoals in Uganda, Sierra Leone en Senegal het geval is) voldoende om een daad van vervolging vast te stellen?

Op 7 november jongstleden gaf het Hof van Justitie antwoord op de vragen. homoseksuelen, zo oordeelt het Hof, kunnen inderdaad een specifieke sociale groep als bedoeld in de richtlijn vormen: de geaardheid van een individu is "een dermate fundamenteel kenmerk voor zijn identiteit is dat van de betrokkene niet mag worden geëist dat hij dit opgeeft." Het strafbaar stellen hiervan is inderdaad een daad van vervolging, mits er een gevangenisstraf op staat die ook daadwerkelijk wordt uitgevoerd. Hierbij kan van homoseksuelen niet worden verwacht dat zij hun geaardheid verbergen of terughouden praktiseren.

De uitspraak is in lijn met het beleid van de EU Raad, die onlangs een besluit aannam om zich actief in te spannen voor seksuele minderheden buiten Europa. De beslissing werd dan ook positief ontvangen: de Britse Europarlementariër Michael Cashman noemde het "a landmark decision, and the right one". Woordvoerders van Amnesty International gaven aan dat de beslissing volgens hen nog niet ver genoeg ging: volgens hen moet de enkele strafbaarstelling van homoseksualiteit al gezien worden als een daad van vervolging.

Welke gevolgen dit heeft voor de drie asielzoekers in Nederland, is nog onduidelijk: het Hof kan zich alleen uitlaten over Europees recht, en beslist niet in de concrete zaak. De zaak ligt nu dus weer bij de ABRvS. Wel is duidelijk dat Nederlandse asielwetgeving wellicht niet ver genoeg gaat in de bescherming van homoseksuelen. Aangezien er zware straffen staan op homoseksualiteit in hun land van herkomst, maken de asielzoekers goede kans om de zaak te winnen. Dat betekent overigens niet dat iedere asielzoeker, ongeacht zijn daadwerkelijke geaardheid, zich zomaar kan gaan beroepen op vrees voor vervolging wegens homoseksualiteit: een asielrelaas moet altijd aannemelijk kunnen worden gemaakt.

¹ <http://euobserver.com/news/122026>, zie zaak C-199/12 van het EHvJ.

² Art. 28 lid 1, sub a jo. Art. 29 lid 1, sub a van de Vreemdelingenwet 2000 ('Vw'), zie ook het Internationaal Verdrag betreffende de Status van Vluchtelingen, Geneve 1951.

³ Paragraaf C2/2.10.2 van Vreemdelingencirculaire 2000 ('Vc')

⁴ Respectievelijk zaaknr. 201106615/1/T1/V2, 201012342/1/T1/V2, en 201109928/1/T1/V2.

In memoriam

Rechtsantropoloog Franz von Benda-Beckmann overleden

Op 7 januari 2013 overleed in Amsterdam op 71-jarige leeftijd Franz von Benda-Beckmann na een kort ziekbed. Franz werkte van 1978 tot 1981 aan de Leidse universiteit als directeur van het Nederlands Onderzoekscentrum voor het Recht van Zuidoost Azië en het Caraïbisch gebied (NORZOAC), dat zich nadien ontwikkelde tot het huidige Van Vollenhoven Instituut. In zijn Leidse periode zette Franz von Benda-Beckmann het vakgebied van de rechtsantropologie op de kaart. Zo werd de intellectuele erfenis van koloniale en postkoloniale studie van niet-westers recht aangesloten op de moderne sociale wetenschappen. De Leidse rechtenfaculteit had in het Interbellum hoogleraren gehad voor Indisch staats- en bestuursrecht, Indisch strafrecht, Indisch privaatrecht, intergentiel recht (de voorloper van het huidige i.p.r.), Islamitisch recht, Chinees recht, en Indische staatshuishoudkunde. Al deze vakken maakten samen met taal- en cultuurvakken deel uit van de wetenschappelijke koloniale bestuursopleiding, de zgn. Indologie, die in Leiden was gevestigd (zie hierover Cees Fasseur's *De Indologen*). Na de onafhankelijkheid van Indonesië in 1945 besloot de faculteit dit vakgebied onder te brengen in een Documentatiebureau voor Overzees Recht (DOR). De jonge Indoloog Frits Böhtlinck, later een befaamd staatsrechtgeleerde, was de eerste wetenschappelijk medewerker van het DOR. De laatste was mr K.L. Tan, die in 1977 met pensioen ging. Wat er restte van de grote academische traditie van de Indologie was neergelegd in enkele Leidse collecties van duizenden boeken en artikelen. Het toenmalige faculteitsbestuur onder leiding van decaan T. Koopmans had de vooruitziende blik om het DOR niet op te heffen maar een functie voor een wetenschappelijk medewerker/directeur te behouden en het DOR samen te voegen met deze omvangrijke boekencollecties. Koopmans was zelf een internationaal georiënteerd jurist die staatsrechtelijk advieswerk in Ghana had gedaan.

Het nieuwe centrum heette NORZOAC, en als directeur werd de jonge Duitse rechtsantropoloog Franz von Benda Beckmann aangetrokken. Von Benda Beckmann had rechten gestudeerd in Duitsland en Zwitserland, veldonderzoek gedaan in Malawi en er een proefschrift over geschreven getiteld *Rechtspluralismus in Malawi*. Het rechtspluralisme zou zijn wetenschappelijke handelsmerk blijven.

Hij begon zijn wetenschappelijke loopbaan in Zürich waar hij van 1972 tot 1978 rechtsantropologie doceerde. In die periode deed hij met zijn Nederlandse vrouw, Keebet Droogleever Fortuyn, veldonderzoek bij de Minangkabau, de oorspronkelijke bevolking van West Sumatra, naar grondbeheer, rechtsprocessen, en sociaal-politieke verhoudingen. In 1978 werd hij wetenschappelijk hoofdmedewerker in Leiden en eerste directeur van het NORZOAC. Daar werkte hij nauw samen met de faculteit Sociale Wetenschappen waar verschillende hooglera-

ren zich eveneens met Indonesië bezighielden, met name Speckmann, De Josselin de Jong en Gerbrands. Ook schreef hij zijn 'habilitation'-dissertatie af, die hij verdedigde in Zürich in 1979. Dit werk, *Property in Social Continuity*, werd goed ontvangen. Hij zette in Leiden nieuwe onderzoeksprojecten op waaraan o.a. Keebet von Benda-Beckmann en Karen Portier werkten, trok een bibliothecaresse aan voor de bibliotheek, en zette een vak op getiteld *Rechtspluralisme in Zuidoost Azië*. Na drie jaar vertrok hij naar Wageningen voor een nieuwe functie: hoogleraar in het recht, meer in het bijzonder het Agrarisch Recht van de Niet-westerse gebieden aan de Landbouwniversiteit (1981-2000). In de jaren tachtig deden hij en zijn vrouw veldonderzoek naar sociale zekerheid en rechtspluralisme op Ambon in de Molukken, en in de jaren negentig raakte hij betrokken bij onderzoek en training op het terrein van waterrechten.

Na bijna twee decennia in Wageningen gingen Franz en Keebet naar Duitsland om een nieuwe onderzoeksgroep voor *Legal Pluralism* te leiden aan het Max-Planck-Institut für Ethnologische Forschung in Halle. In die periode maakte Indonesië, na het vertrek van de autoritaire generaal Suharto, een proces van democratisering en decentralisatie door. Dit bracht de Von Benda-Beckmanns ertoe opnieuw naar de Minangkabau te gaan, ditmaal om de invloed van de decentralisatie te bestuderen.

Franz en Keebet von Benda Beckmann hebben talloze artikelen en boekhoofdstukken geschreven over rechten op grond, sociale zekerheid, en rechtspluralisme in ontwikkelingslanden, met name in Indonesië. Daarnaast schreven zij ook over theoretische ontwikkelingen in de rechtsantropologie. In 2008 hielden Franz en Keebet von Benda Beckmann samen de Van Vollenhoven lezing. Daaraan gaven zij de titel: *Traditional Law in a Globalizing World; Myths, Stereotypes and Transforming Traditions*. In 2013 is het laatste boek onder gezamenlijke redactie van Franz en Keebet von Benda-Beckmann verschenen: *Political and Legal Transformations of an Indonesian Polity: The Nagari from Colonisation to Decentralisation* (Cambridge Studies in Law and Society). Daarmee is een vroegtijdig einde gekomen aan de vruchtbare veertigjarige loopbaan van deze gedreven rechtsantropoloog. Zijn werk blijft ook voor jongere generaties van onderzoekers, zowel aan het Van Vollenhoven Instituut in Leiden als aan zusterinstituten elders in de wereld, met name in Indonesië, een bron van kennis en inspiratie. ■

Jan Michiel Otto, Directeur Van Vollenhoven Instituut voor Recht, Bestuur, en Ontwikkeling, voorheen NORZOAC

Faculteits- zaken

Céril van Leeuwen is dit studiejaar ('13-'14)) de assessor (student-lid) van het faculteitsbestuur van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid. Zij behartigt de belangen van de studenten binnen het faculteitsbestuur op het gebied van onderwijs, organisatie en onderzoek.

Contactinformatie:

Adres: Steenschuur 25, kamer B.4-38, 2311 ES Leiden

Telefoon: 071 527 7621

Email: assessor@law.leidenuniv.nl

Spreekuur op woensdag van 09.00 tot 10.00 uur

IN DECEMBER STILSTAAN BIJ DIVERSITEIT

We leven al weer in december, voor mij betekent dit, dat mijn eerste kwartaal als assessor is omgevlogen. December is bij uitstek de maand van bezinning. De eerstejaars studenten onder ons staan ongetwijfeld deze maand extra stil bij de behaalde studiepunten en de ouderejaars denken aan het eind van het eerste semester na over vervolgkeuzes tijdens of na de studie.

Op organisatieniveau wordt voortdurend stilgestaan bij het maken van keuzes en beleid. Ik ervaar het als zeer boeiend dit proces zo van dichtbij mee te maken als assessor.

Tot nu toe was iedere dag van mijn assessorschap anders dan de voorgaande en heel divers. Ik ontmoette de afgelopen maanden heel veel verschillende mensen, die zich op zijn of haar manier inzetten voor de faculteit en/of universiteit. Ik vind het heel leuk dat je als assessor op bijeenkomsten, vergaderingen en borrels komt, waar je als student niet zo snel naar toe zou gaan of voor uitgenodigd zou worden.

Onlangs woonde ik het symposium *Excellence through Diversity* bij, dat op het KOG was georganiseerd. Tijdens het symposium stond het diversiteitbeleid binnen de Universiteit Leiden centraal. Diversiteit is binnen de universiteit een hot topic. En wordt daarom per 1 januari 2014 een *Diversity Officer* aangesteld.

Gedurende de afgelopen drie maanden heb ik zeer regelmatig het woord "diversiteit" voorbij horen komen. Meestal als aandachtspunt in beleidsplannen. Het maakte mij nieuwsgierig naar het synoniem, dat in de Dikke van Dale achter "diversiteit" zou staan. "Verscheidenheid" zo luidt het antwoord. Naar mijn idee is de verscheidenheid in Leiden groot. Toch is niet iedereen dit met mij eens. Mensen "buiten Leiden" denken bijvoorbeeld vaak in stereotypen, als het over de Leidse rechtenstudent gaat. Als tijdens open dagen naar het beeld, ofwel het vooroordeel, over de

Leidse rechtenstudent en studie wordt gevraagd, is het standaard antwoord zo iets als: "een saaie studie voor ballen".

Inmiddels weet ik, als vierdejaars student dat de werkelijkheid anders is. Naar mijn mening heeft de Leidse Universiteit met haar zeven faculteiten een grote verscheidenheid aan studenten.

De taak van de *Diversity Officer* wordt het coördineren van acties en initiatieven op het gebied van diversiteit. Dit behelst onder meer het begeleiden van reguliere studenten met een niet-westerse achtergrond en van studenten met een functiebeperking. Eveneens behoort tot de taken het bevorderen van de doorstroom van meer vrouwen naar topfuncties en het optimaliseren van talenten, ongeacht gender, etniciteit, leeftijd, seksuele oriëntatie, functiebeperking en maatschappelijke, culturele en levensbeschouwelijke achtergrond.

Ikzelf vind dit een heel goed uitgangspunt van de universiteit en een prachtig ideaal. Ik denk namelijk zelf dat, ondanks de verscheidenheid van studenten binnen de gehele universiteit, toch vaak de standaard typen per faculteit te kunnen herkennen en typeren. Overigens is dit dus ook een vooroordeel van mijn kant. Door dit symposium ben ik over diversiteit gaan nadenken. De woorden van Vice-Rector Magnificus Simone Buitendijk vind ik daarbij zeer treffend: *learning from other ideas, other perspectives and other cultures, that for me is true diversity*. Graag wilde ik deze woorden ook voor de komende negen maanden tijdens mijn assessorschap meenemen in mijn handelen.

Misschien voor ons allemaal woorden om te overdenken in deze decembermaand?

Natuurlijk wil ik jullie ook gewoon hele fijne en hopelijk onbezorgde feestdagen toewensen zodat jullie weer uitgerust en vol nieuwe energie het tweede semester ingaan!

FACULTEITSAGENDA NOVEMBER

9 dec

9 dec

10 dec

10 dec

10 dec

10 dec

11 dec

12 dec

12 dec

12 dec

12 dec

13 dec

16 dec

17 dec

18 dec

18 dec

Voorlichtingsbijeenkomst 'Honours College'

Titanenstrijd Barentsen en Nieuwenhuis

Sacklerlezing door Salah Marghani:

'Libya: a Show Case of Human Rights issues.'

Uitreiking Jaap Doek Kinderrechtenscriptieprijs

Meeloopdag Rechten

Meeloopdag Criminologie

Seminar Jonge NJV

Vergadering Onderzoeksbestuur

Opening Global Lounge

Promotie mr.dr.s. D.A. Dam-de Jong

Promotie drs. K. Setiawan

Studiedag Proces

Vergadering Faculteitsraad

Afstuderen (criminologie)

Afstuderen (criminologie)

Promotie dhr. A.F. Gaio Rodrigues

18 dec

19 dec

19 dec

20 dec

25 dec

Januari

6 jan

7 jan

23 jan

23 jan

24 jan

27 jan

28 jan

29 jan

30 jan

31 jan

31 jan

Promotie mw. H. Duffy

Afstuderen (rechtsgeleerdheid en jeugdrecht)

Promotie mr. A. Cuyvers

Afstuderen (fiscaal recht)

Kerstrees t/m zondag 5 januari 2014 (faculteit gehele week gesloten)

Tentamenperiode 1e semester (tot eind januari)

Meijerslezing en nieuwjaarsreceptie

Promotie mr. L. di Bella

Promotie mr.dr.s. A.F. Rommelse

Landelijk Juridisch Jaarcongres

Vergadering Faculteitsraad

Afstuderen (criminologie)

Afstuderen (notarieel recht)

Afstuderen (rechtsgeleerdheid en jeugdrecht)

Afstuderen (fiscaal recht)

Deadline uitschrijven zonder bindend studieadvies

Column

Recht en oordeelsvermogen

Enige tijd geleden was ik tot mijn chagrijn partij in een civiele zaak. In eerste aanleg ging het goed. Ik was heel tevreden met het vonnis. Wederpartij ging echter in hoger beroep bij het Hof en daar ging het helemaal mis. Ik verloor op bijna alle punten. Voilà: rechtspraak in de praktijk van alle dag. Zoals mijn advocaat cynisch zij: het is altijd een tombola. Wat eruit komt is sterk afhankelijk van wie de rechter is.

Dit roept een interessante vraag op: is rechtspraak welbeschouwd niet gewoon willekeur?

Mijn antwoord daarop is: nee, maar het kan wel gemakkelijk willekeur worden als rechters niet goed zijn.

Wat betekent 'goed zijn' in het geval van een rechter?

Sta mij toe een vergelijking te trekken met de figuur van de scheidsrechter in het voetbal. Deze functie lijkt namelijk in veel opzichten op die van een rechter. Een scheidsrechter is een soort rechter en andersom.

Wat is een goede scheidsrechter? Iemand die in de eerste plaats natuurlijk de regels van het edele voetbalspel op zijn duimpje kent. De regels voor hands, buitenspel, penalty's, tackles, etc. etc. Hij kan ze allemaal dromen. Zonder een dergelijke familiariteit met de regels kan men gewoonweg geen goede scheidsrechter zijn. Hetzelfde geldt voor een rechter. Ook deze dient de regels –het geldend recht: de wet, evt. de gewoonte en de jurisprudentie– precies te kennen, anders kan hij nimmer zijn ambt goed vervullen. Dat is evident.

Maar is dit alles? Volstaat deze kennis? Wie daar even over nadenkt, zal snel tot de conclusie komen dat dit niet het geval is. Het feit dat je een expert bent in de regels van het voetbalspel, maakt je nog geen goede scheidsrechter. Sterker nog, je kunt de grootste expert ter wereld zijn op dat gebied en toch een waarde-loze scheidsrechter!

Hoe kan dat? Antwoord: dat kan omdat zelfs de meest uitmuntende kennis van regels in abstracto niet betekent dat je die kennis ook goed kunt toepassen in een concreet geval. Voorbeeld: een scheidsrechter kent heel nauwkeurig alle regels die gelden voor overtredingen in het voetbal, maar als hij op het veld staat en de wedstrijd is aan de gang, maakt hij voortdurend beoordelingsfouten. Hij ziet geoorloofde tackles aan voor trappen en andersom, hij geeft een penalty voor een overtreding net buiten het strafschopgebied, hij trekt te snel (of te langzaam) de gele kaart, etc., etc.

Wat hier fout gaat is de beoordeling, de waardering van de feiten. Onze scheidsrechter lukt het niet goed de vinger te krijgen achter de vraag: wat is hier, in dit concrete geval aan de hand? Welnu, als je daartoe niet, of niet goed in staat bent, kun je ook de regels niet goed toepassen. Iedereen die ook maar een klein beetje verstand heeft van voetbal –of welke andere sport met scheidsrechters ook– zal dit begrijpen. Om een goed scheidsrechter te zijn heb je, naast een gedegen kennis van de regels, nog een ander kwaliteit nodig. Men kan zelfs stellen dat deze kwaliteit welbeschouwd van groter gewicht is dan kennis van de regels. Want dat laatste is niet zo moeilijk te verwerven: de wereld barst van de mensen die de voetbalregels goed kennen. Maar goede scheidsrechters zijn veel schaarser!

Precies hetzelfde nu geldt voor het recht. Zelfs de meest gedegen kennis van het recht maakt iemand nog niet tot een goed rechter. Al ken je alle wetten en de gehele jurisprudentie uit je hoofd, dat betekent niet dat je een situatie goed kunt beoordelen. Een heel knappe rechtsgeleerde kan zodoende een heel slechte rechter zijn! Om een situatie goed te kunnen beoordelen heb je nodig wat vanouds 'oordeelsvermogen' wordt genoemd, een belangrijk aspect van de verstandigheid.

Dit oordeelsvermogen is het vermogen de feiten van een concrete situatie, de omstandigheden, goed in te schatten. Te zien wat er daadwerkelijk aan de hand is. Denk vergelijkenderwijs nog even de scheidsrechter!

Kan iedereen een topscheidsrechter worden? Nee, dat is slechts voor weinigen weggelegd. Maar met een goede opleiding, veel oefening en ervaring kunnen tamelijk veel mensen heel behoorlijke scheidsrechters worden. Ook dat geldt onverkort voor het rechterschap. Vrijwel niemand heeft het in zich een werkelijk voortreffelijk rechter te worden, maar velen kunnen hun mannetje heel behoorlijk staan, althans met de juiste opleiding, oefening en ervaring.

Dit roept de vraag op: doen wij voldoende aan de vorming van het oordeelsvermogen aan onze faculteit, die toch de rechters van de toekomst opleidt (en andere beslissers, voor wie het even belangrijk is)? Of beperken we ons al te zeer tot de verwerving van kennis van de regels in abstracto? (Natuurlijk, 'casus oplossen' is een poging om iets aan het eerstgenoemde te doen, maar is dat voldoende, gegeven het feit dat de concrete situatie in zo'n casus helemaal is voorgedrukt?)

DE BRAUW
BLACKSTONE
WESTBROEK

jfv **GROTIUS**

London | 20 Talent Trip | 14

Ontdek de Zuidas van Londen

datum
18 t/m 20
februari | kosten
169 euro

aanmelden via
talenttrip@jfv-grotius.nl